

รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้*

The Non-Formal and Informal Education Supervision Model Toward Learning Reform

สิริรัตน์ เกษประทุม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน (2) สร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ (3) ประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 346 คน ผู้รับการนิเทศ จำนวน 190 คน ผู้ให้การนิเทศ จำนวน 104 คน ผู้นิเทศภายใน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบสอบถาม (2) แบบสัมภาษณ์ศูนย์ (3) แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้นิเทศภายใน จำนวน 32 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยได้รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และประเมินรูปแบบเพื่อศึกษาความชัดเจน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และเพื่อรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยวิธีการจัดประชุมและการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ส่วน จำแนกออกเป็น วิธีการนิเทศและกระบวนการนิเทศ ที่ต้องดำเนินการควบคู่กันให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วิธีการนิเทศแบบเลี้ยงดู (2) วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ (3) กระบวนการนิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ

คำสำคัญ: การนิเทศ, การปฏิรูปการเรียนรู้

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

² ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์

Abstract

The research presents the development of non-formal and informal education supervision model toward learning reform. There were three processes in the research: (1) Study of non-formal and informal education supervision's problem; (2) Create of non-formal and informal education supervision model towards learning reform; (3) Present and assure on non-formal and informal education supervision model towards learning reform.

The sample consisted of 346 officials, non-officials, and non-formal and informal education teachers from 40 district administrators of non-formal and informal education centers by purposive selection. There were three research tools: (1) Questionnaires for studying non-formal and informal education supervision which are divided in two sets. Set 1 is a questionnaire for those supervised as informal education teachers. Set 2 is a questionnaire for supervisors as directors, officials, and non-officials; (2) Interviews with the directors who managed a progressive and successful non-formal and informal education center; (3) Evaluation of a related non-formal and informal education supervision model towards learning reform. Document between median and mode, and interquartile.

The findings reveal that there were two methods and four processes in the development of the non-formal and informal education supervision model toward learning reform and must be completed in three elements: (1) Peer supervision; (2) Continuously supervision; (3) Completely four processes supervision which is called perfect continuously peer supervision. Peer supervision must be processed in two characteristics: (1) Supervise between management and activities; (2) Supervise between inner and outer. Continuously supervision is non-official teachers from non-formal and informal education center must receive every activity continuously. Perfect supervision consists of four processes: (1) Preparing ;(2) Operating ;(3) Summarizing ;(4) Presenting.

Keywords: supervision, learning reform

ความนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนกลุ่มผู้ขาดโอกาสด้วยโอกาสและพลาดโอกาส ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ทว่าถึง และต่อเนื่องตลอดชีวิต สารสำคัญประการหนึ่งที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัย พ.ศ. 2551 คือเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่ปรากฏทั้งในระดับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสำนักงาน กศน. กรุงเทพมหานคร/ จังหวัด ว่า มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ

รวมทั้งความต้องการเพื่อการพัฒนาของท้องถิ่น (พ.ร.บ. กสน. พ.ศ. 2551, หน้า 25, 30) ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาได้มีการปฏิรูป และหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาคือ เรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้โดยการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้เพื่อรู้ แต่เป็นการเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เรียนเพื่อรู้จักตนเอง เรียนเพื่อรู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (สมนอมรวีวัฒน์, 2541, หน้า 11) ซึ่งการเรียนรู้ที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน การเรียนรู้ที่ถูกต้องนำทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งด้วย (สมณทา พรหมบุญ, 2540, หน้า 8) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้ปฏิรูปการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ สามารถพัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่อง และเติมเต็มศักยภาพ มีการผสมผสานความรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกัน ตลอดจนสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกเวลา ทุกสถานที่ กระตุ้น ท้าทาย ให้กำลังใจ ช่วยแก้ปัญหาและชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543, หน้า 62-63) รวมทั้ง ให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผล ประเมินผล โดยยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546, หน้า 3) ประกอบกับสถานศึกษาต้องตระหนักถึงคุณภาพในการจัดการศึกษา ให้กลุ่มเป้าหมายและผู้รับบริการได้รับประโยชน์สูงสุด สถานศึกษาจึงต้องมีระบบประกันคุณภาพภายใน และถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2547, หน้า 5) การนิเทศการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษาด้านหนึ่ง เป็นการชี้แนะให้ความช่วยเหลือความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพิ่มคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา (Glickman, 2004, p. 11) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงกำหนดให้มีการนิเทศเพื่อพัฒนาส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้รับบริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน บรรลุตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้

จากการดำเนินงานด้านการนิเทศที่ผ่านมา และจากการศึกษาด้านทฤษฎี หลักการ และผลการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศ กสน. พบว่า การปฏิบัติ การนิเทศมีหลายวิธีการ (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2552, หน้า 6) ซึ่งแต่ละวิธีการส่งผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ กสน. ต่างกัน ปัจจุบันมีการกำหนดให้มีการนิเทศควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา ทั้งสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร (ศูนย์ กสน.เขต) และสถานศึกษา ในส่วนภูมิภาค (ศูนย์ กสน.อำเภอ) และยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการนิเทศ กสน. ในกรุงเทพมหานคร ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากส่วนภูมิภาค เช่นเรื่อง กลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ เรื่องสถานที่ เรื่องเวลา และเรื่องความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้การนิเทศ กสน. ใน กทม. ต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามบริบทของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นประเด็นท้าทายที่น่าสนใจและยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้สมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้
3. เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน ราชการ ครู กศน. ของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 40 เขต รวมทั้งสิ้น 294 คน จำแนกเป็นผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครู กศน. จำนวน 190 คน และผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ผู้นิเทศ ภายใน ซึ่งเป็นผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานราชการ จำนวน 104 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการพนักงานราชการ ของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 5 เขต รวมทั้งสิ้น 20 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 5 คน ข้าราชการและพนักงานราชการ 15 คน เพื่อศึกษารูปแบบการนิเทศของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน ราชการของศูนย์กศน.เขตจำนวน 8 เขต รวมทั้งสิ้น 32 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 8 คน ข้าราชการและพนักงานราชการ 24 คน เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความ เทียบตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามที่ใช้ศึกษาสภาพ ปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 5 คน และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศ และประสบผลสำเร็จ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 5 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน

จำนวน 14 คน เพื่อพัฒนารูปแบบให้เกิดความชัดเจน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิง เนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือดังกล่าว ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและ ปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน 1 ฉบับ มีจำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 ใช้สอบถามผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครู กศน. ชุดที่ 2 ใช้สอบถามผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ผู้นิเทศภายใน แบบสอบถามแต่ละชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมี โครงสร้าง แบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด เพื่อให้ ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์กศน.เขต ที่มีความ ก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นแบบ สัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วย 10 ประเด็น

3. แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ การนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ เป็นแบบ สอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบ การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีการดำเนินงาน

ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดย ผลการศึกษามีรายละเอียดตามที่เสนอในบทที่ 2 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย (2) พัฒนาเครื่องมือการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาเอกสารในตอนที่ (1) เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย โดยผลการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนนี้ได้แบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียน (3) ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงเชิงเนื้อหาของ แบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (4) เก็บรวบรวมข้อมูล และ ประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เชิงพรรณนา และสถิติคำร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศและประสบผลสำเร็จ โดยมีการดำเนินงานดังนี้ (1) พัฒนาเครื่องมือการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อให้ได้ประเด็นการสัมภาษณ์ ที่สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัย ผลการดำเนินงานวิจัย ในขั้นตอนนี้ได้แบบสัมภาษณ์รูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศและประสบผลสำเร็จ (2) ตรวจสอบความถูกต้องและ ความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (3) เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการศึกษาองค์ ความรู้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น และข้อค้นพบจากการวิจัย มากำหนดเพื่อสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีการ ดำเนินการดังนี้ (1) การประเมินคุณภาพของรูปแบบการ นิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อ ศึกษาความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (2) การ ประเมินรูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การ

ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อ พัฒนารูปแบบให้มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการ นำไปปฏิบัติ รวมทั้งรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ โดยการสรุปผลและข้อเสนอแนะจากการประเมินคุณภาพ ของรูปแบบและจากการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นข้อมูล ในการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบ ทำให้ได้รูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อนำเสนอ ต่อคณะกรรมการต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาครอบคลุมเฉพาะสถาน ศึกษาของสำนักงาน กศน. ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศูนย์ กศน.เขต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนซึ่งพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนของ ศูนย์ กศน.เขต ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ได้แก่

1. ด้านเนื้อหากิจกรรม กศน. สภาพปัจจุบัน และปัญหาด้านเนื้อหา กิจกรรม กศน.

1.1 การอบรมครู กศน. ให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนปัจจุบัน ลดความสำคัญลง และถูกละเลย ไม่มีการจัดอบรมที่เป็นระบบ ทำให้ครูไม่เข้าใจเรื่อง จิตวิทยาผู้ใหญ่ ปรัชญาคิดเป็น เทคนิคการสอนผู้ใหญ่ การจัดหา จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลที่หลากหลาย

1.2 ครู กศน. เข้า-ออกบ่อย โดยมาก ปฏิบัติหน้าที่เป็นครู กศน.ประมาณ 1 ปี ทำให้ครู กศน. ขาดประสบการณ์และเทคนิคจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ และไม่ได้รับการพัฒนาในระหว่างการจัดการเรียน

การสอนได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 การคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นครู กศน. ไม่ได้จำกัดสาขาวิชาเอกเฉพาะครูเท่านั้น กำหนดแค่เพียงวุฒิปริญญาตรีสาขาใดก็ได้ เป็นเหตุทำให้ครู กศน. ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียน การสอน เนื่องจากไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนที่มีการ ฝึกสอน วิชาเอกที่จบส่วนมากก็ไม่ตรงกับสาระการเรียนรู้ ที่รับผิดชอบ สอนไม่ตรงตามความถนัด รวมทั้งไม่สามารถ จัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการได้

1.4 การสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ของผู้นิเทศภายใน ทำได้ล่าช้า โดยเฉพาะด้านคุณภาพ เนื่องจากเห็นว่า มีภาระหน้าที่ งานอื่นที่สำคัญกว่า ทำให้ ไม่ สามารถช่วยจัดปัญหา การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่นำไปสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ได้

2. ด้านบุคลากรเกี่ยวกับการนิเทศ สภาพปัจจุบัน และปัญหาด้านบุคลากรเกี่ยวกับการนิเทศ พบว่า

2.1 องค์ประกอบของบุคลากรผู้นิเทศ ภายในปัจจุบันประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการและ บุคลากรของศูนย์ กศน. เขต แต่ยังขาดภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศ ทำให้การขอความร่วมมือ ขอร้องสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ไม่ได้รับการตอบสนอง เท่าที่ควร เช่น เรื่องอาคาร สถานที่สำหรับใช้ในการจัด การเรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์ รวมทั้งทรัพยากรอื่นๆ

2.2 ผู้บริหารของศูนย์ กศน. เขต ยังมี ภาวะผู้นำการนิเทศด้านการพัฒนาการเรียนการสอนของครู เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ไม่เพียงพอ แต่ผู้บริหาร จะสนใจนิเทศทางด้านการบริหารจัดการเป็นส่วนใหญ่

2.3 จำนวนบุคลากรผู้นิเทศของศูนย์ กศน.เขตขาดแคลน และผู้ทำหน้าที่นิเทศภายในของศูนย์ กศน.เขต ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนด้วย ทำให้ การปฏิบัติหน้าที่นิเทศไม่สม่ำเสมอขาดความต่อเนื่อง

2.4 ผู้นิเทศภายในไม่เข้าใจบทบาท หน้าที่การนิเทศ ขาดเทคนิคการนิเทศ และไม่ได้รับการ พัฒนาด้านการนิเทศ

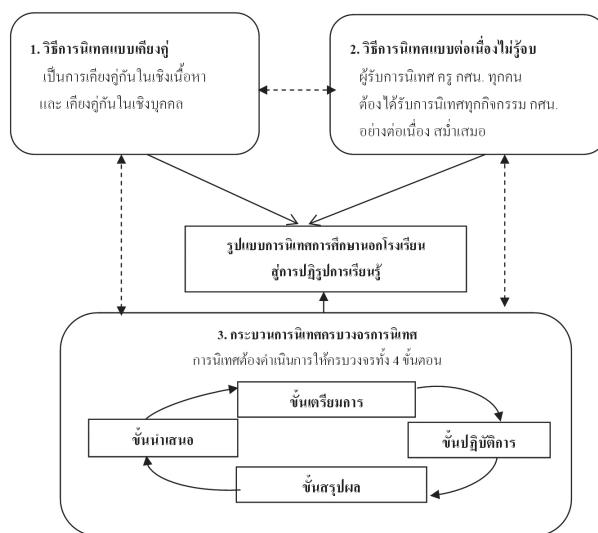
2.5 ผู้นิเทศภายนอก ขาดการนิเทศ

ติดตามศูนย์ กศน. เขต เกี่ยวกับการนำผลสรุปและ ข้อเสนอแนะจากรายงาน การนิเทศไปใช้ เพื่อพัฒนา การจัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดทำข้อมูลผู้เรียน ชุมชน การนำปัญหาที่ค้นพบจากการจัดการเรียนการสอน ไปทำวิจัยในชั้นเรียน

ตอนที่ 2 รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้รูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ องค์ประกอบ และสาระสำคัญมีดังนี้

รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานศึกษา กศน. ในกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบ 3 ประการ ที่ต้อง ดำเนินการควบคู่กัน ได้แก่ (1) วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ (2) วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ (3) กระบวนการ นิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ ดังแสดงในแผนภูมิ



ภาพ 2.1 รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้

รายละเอียดของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ มีดังนี้ รูปแบบการ นิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ คือ

รูปแบบการนิเทศที่ต้องดำเนินการควบคู่กันให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ

1. วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ คือวิธีการนิเทศเคียงคู่กันใน 2 ลักษณะ คือ เคียงคู่เชิงเนื้อหาได้แก่ การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับการนิเทศเนื้อหาการบริหาร และเคียงคู่เชิงบุคคล ได้แก่ การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ

1.1 การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับการนิเทศเนื้อหาการบริหาร เนื่องจากครู กศน. มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน กศน. แล้ว ครู กศน. ยังต้องปฏิบัติงานในสำนักงาน ทั้งงานทะเบียน งานสารบรรณ งานการเงิน บัญชี พัสดุ ดังนั้นครู กศน. ต้องได้รับการนิเทศในด้านบริหารและการจัดการเรียนการสอนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ควบคู่กัน

1.2 การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ คือวิธีการนิเทศที่ต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก โดยการนิเทศภายในเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาที่ประกอบด้วยผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์ กศน.เขต เป็นการพัฒนาคู กศน.ให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดตามความต้องการของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดบรรยากาศ สื่อ สิ่งแวดล้อม และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ไฟเรียน ไฟรู้ อย่างต่อเนื่อง ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามส่วนการนิเทศภายนอกเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารระดับต่างๆ ผู้ตรวจราชการ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ทำให้สามารถรับทราบปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหในระดับนโยบายได้

2. วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ คือ วิธีการนิเทศที่ครู กศน.ทุกคน ต้องได้รับการนิเทศทุกกิจกรรม กศน. อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ตลอดทั้งภาคเรียน เนื่องจาก การนิเทศเป็นกระบวนการทางวิชาการที่ไม่หยุดนิ่ง มีลักษณะสร้างสรรค์ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน มีขั้นตอนการทำงาน มีการค้นคว้าหาเทคนิควิธีการใหม่ๆ ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ซึ่งผู้นิเทศควร ทำปฏิทิน

การนิเทศที่ระบุ วัน เวลา กิจกรรม วิธีการนิเทศ ที่ชัดเจน

3. กระบวนการนิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ คือ กระบวนการนิเทศที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ซึ่งหากมีการดำเนินการครบวงจร การนิเทศแล้วสามารถทำให้ครู กศน. จัด การเรียนการสอน จัดกิจกรรม กศน. ไปสู่ การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ กระบวนการนิเทศครบ วงจร การนิเทศ 4 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นปฏิบัติ การนิเทศขั้นสรุปผลการนิเทศ และขั้นนำเสนอผลการ นิเทศ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วย

(1) การวางแผนการนิเทศเป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ร่วมประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาความต้องการ ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ การกำหนดเนื้อหาการนิเทศ วิธีการนิเทศ และกิจกรรม การนิเทศ (2) การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ สถานศึกษา ต้องดำเนินการเตรียมบุคลากร ผู้นิเทศ ทั้งในส่วนของการ กำหนดบุคคลที่จะปฏิบัติกรนิเทศและการพัฒนาผู้นิเทศ ให้มีความรู้ความสามารถ ได้รับประสบการณ์ เพื่อให้การ ปฏิบัติการนิเทศสามารถช่วยเหลือ แนะนำ และพัฒนาคู กศน. ให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้ การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ ใช้วิธีการ จัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้นิเทศภายในอย่างเป็นทางการที่กำหนดบุคลากรผู้นิเทศ ภารกิจ และหน้าที่ชัดเจน เพื่อให้ การปฏิบัติกรนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนนำไปสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้จัดทำโครงการนิเทศ กศน. และขอ อนุมัติโครงการตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้การนิเทศได้รับการสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณและการพัฒนา ผู้นิเทศ เพื่อให้ผู้นิเทศมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับ ประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถนิเทศครู กศน. ให้จัด กิจกรรม กศน. จัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ได้ โดยพัฒนาผู้นิเทศทั้งทางด้านวิชาการ ด้าน การนิเทศ รวมทั้งมีการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศด้วย (3) การจัดทำปฏิทินการนิเทศ โดยจัดทำเป็นแผนการ ปฏิบัติการนิเทศของผู้นิเทศที่ดำเนินการทุกกิจกรรม ตลอดภาคเรียน ซึ่งหากผู้นิเทศมีวินัยและเห็นความสำคัญ

อย่างแท้จริง จะทำให้การนิเทศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และกรอบระยะเวลาที่วางไว้ รวมทั้งเป็นการนัดหมาย และกระตุ้นครู กศน. ให้มีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 ขั้นปฏิบัติการนิเทศ คือ ขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศตามแผน หากมีการนิเทศตามแผนอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ทุกกิจกรรมจะทำให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การประชุมก่อนการนิเทศ เพื่อทบทวนวัตถุประสงค์ เนื้อหาการนิเทศ วิธีการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศ แผนการปฏิบัติการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู การสัมภาษณ์ การสนทนา การให้ข้อเสนอแนะและอื่นๆ ที่เหมาะสมกับกิจกรรม กศน. การนิเทศลงลึก เพื่อพัฒนาครูเป็นรายบุคคล การบันทึกผลการนิเทศ อาจบันทึกในแบบฟอร์ม การเก็บรวบรวม ข้อมูล หรือเครื่องมือการนิเทศ

3.3 ขั้นสรุปผลการนิเทศ คือ ขั้นตอนการทบทวนตรวจสอบการปฏิบัติการนิเทศว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ได้ทราบปัญหา อุปสรรค อันจะนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาได้ การสรุปผลการนิเทศ ประกอบด้วย (1) การสรุปผลการนิเทศ โดยผู้นิเทศในทุกกิจกรรมที่ปฏิบัติการนิเทศ ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ (2) การอภิปรายผลการนิเทศร่วมกับครูผู้รับการนิเทศเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา (3) การวิพากษ์ในการประชุมทุกสัปดาห์ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

3.4 ขั้นนำเสนอผลการนิเทศ คือ การจัดทำสรุปผลการนิเทศอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับนำเสนอเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอผลการนิเทศ ประกอบด้วย (1) การนำเสนอผลการนิเทศที่จัดทำเป็นเอกสารและรวบรวมตลอด 1 ภาคเรียนของการนิเทศทุกกิจกรรม กศน. นำเสนอตามลำดับคือ รายงานสถานศึกษา รายงานสำนักงาน กศน.

กศน. และรายงานสำนักงาน กศน. เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนต่อไป (2) การนำเสนอผลการนิเทศต่อสถานศึกษาในการประชุมของสถานศึกษาทุกเดือน โดยวิธีการจัดการความรู้ และนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาด้วย (3) การนำเสนอผลการนิเทศสถานศึกษาทันทีหลังการนิเทศ ในกรณีที่พบปัญหาที่ต้องการได้รับการแก้ไขโดยด่วน

การอภิปรายผล

1. วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ เป็นวิธีการนิเทศใน 2 ลักษณะคือ เคียงคู่กันเชิงเนื้อหา ได้แก่การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับเนื้อหาการบริหาร และเคียงคู่กันเชิงบุคคล ได้แก่ การนิเทศ กศน. เคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การนิเทศเคียงคู่เชิงเนื้อหา ได้แก่การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับเนื้อหาการบริหาร สอดคล้องกับความเห็นของชาญชัย อาจิณสมจาร (2547) ที่ว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับการบริหาร เนื่องจากการบริหารและการนิเทศการศึกษาที่ดีมีหน้าที่เหมือนกันคือ การสร้างสรรค์สภาพที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการศึกษาและคงไว้ซึ่งความมีประสิทธิภาพ จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ และสอดคล้อง กับความเห็นของบาร์. เบอร์ดัน และบรูคเนอร์ ที่ว่าการบริหารและการนิเทศการศึกษาถือว่าแยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสองสิ่งจะต้องประสานสัมพันธ์กัน รวมถึงในการทำหน้าที่ต่อระบบการศึกษา นอกจากนี้ ทองอยู่ แก้วไทรชะ (2523) ได้ให้แนวคิดและสนับสนุนการนิเทศ กศน. เคียงคู่กับการบริหารว่า การนิเทศ กศน. ต้องสัมพันธ์กับการบริหาร เนื่องจากเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารผู้นิเทศ และผู้ปฏิบัติงาน โดยมีขั้นตอนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ผู้บริหารต้องเป็นหลักสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้นิเทศและผู้ปฏิบัติงานจะต้องส่งผลสะท้อนกลับ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้บริหารในการวินิจฉัยสั่งการต่อไป

1.2 การนิเทศเคียงคู่เชิงบุคคล ได้แก่

การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ เป็นวิธีการนิเทศที่ต้องดำเนินการทั้ง 2 ลักษณะเคียงคู่กันคือ การนิเทศภายในกับการนิเทศภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการนิเทศของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน.ที่ระบุให้การนิเทศภายในและการนิเทศภายนอกเป็นรูปแบบการนิเทศ กศน. ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 จนถึงปัจจุบัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน., 2551) และสอดคล้องกับการศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมในทศวรรษหน้า พ.ศ.2547 ของ จรัสณา สุตานิช (2538) ที่พบว่าแนวโน้มนับรูปแบบและวิธีการนิเทศ ประกอบด้วย การนิเทศภายนอก ที่มีศึกษานิเทศก์เป็นผู้นำทางวิชาการ และมีบทบาทสำคัญในการนิเทศ และการนิเทศภายใน ที่ผู้บริหารต้องให้การส่งเสริม สนับสนุนให้การนิเทศภายในเป็นระบบ ให้ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่นิเทศมีหน้าที่ติดตามวิทยาการใหม่ๆ เพื่อช่วยเหลือครูพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ ชาญวิทย์ จักรไชย (2542) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในจังหวัดเลย ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาคือการนิเทศโดยบุคลากรภายในหน่วยงานเดียวกัน ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ควบคุมงาน/โครงการของศูนย์ กศน.จังหวัด และการนิเทศโดยใช้บุคลากรที่ไม่ได้อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารระดับต่างๆ ภายนอกศูนย์ กศน.จังหวัด ผลการศึกษานี้ก็จะต้องมีการนิเทศเคียงคู่กันระหว่างการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มนิเทศการศึกษาของ ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ (2542) ที่เห็นว่า การนิเทศควรดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา การนิเทศจึงควรทำเป็นทีมที่มีหัวหน้าสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ นั่นก็คือ มีการนิเทศภายนอกและนิเทศภายใน

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ (2540) เกี่ยวกับการนิเทศของประเทศต่างๆ มีผลการศึกษาที่แสดงถึงการนิเทศเคียงคู่กันระหว่างการนิเทศ

ภายนอกกับการนิเทศภายใน เช่น ประเทศฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ ไอร์แลนด์ มอลต้า รวมทั้งสหรัฐอเมริกา ที่มีการนิเทศร่วมกันระหว่างกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ผู้ปกครอง ครู ครูใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และศึกษานิเทศก์

2. วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ เป็นวิธีการนิเทศที่มีความต่อเนื่อง และนิเทศอย่างสม่ำเสมอที่ครู กศน. ทุกคนจะต้องได้รับในทุกกิจกรรม กศน. ซึ่ง ทองอยู่ แก้วไพเราะ (2523) ได้ให้ข้อคิดสอดคล้องกับวิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบว่า การนิเทศ กศน. ต้องมีขั้นตอนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับความคิดของเพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์ (2534) ที่ว่า การนิเทศเป็นกระบวนการทางวิชาการที่ไม่หยุดนิ่ง มีลักษณะสร้างสรรค์ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ มยุรี เรืองเดช (2534) ที่พบว่า การดำเนินกิจกรรมนิเทศจะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับการศึกษาของ มนัส ปานขาว (2536) และ ภาวินี ยมคำ (2538) ที่พบว่า การนิเทศเป็นกระบวนการในการพัฒนาการศึกษาที่มีขั้นตอน มีความต่อเนื่อง และไม่หยุดนิ่ง นอกจากนี้ สุทธนู ศรีไสย์ (2549) ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นการสนับสนุนวิธีการนิเทศแบบ ต่อเนื่องไม่รู้จบว่า ครูที่ประสบผลสำเร็จในการสอนอยู่ในระดับสูงมาก มักได้รับความช่วยเหลือโดยตรงจากผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้สนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และเห็นว่า การนิเทศที่มีประสิทธิภาพนั้นควรกระตุ้นให้ครูมีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบมากขึ้น ควรกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3. กระบวนการนิเทศแบบครบวงจร เป็นกระบวนการนิเทศ กศน.สู่ปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เป็นระบบครบวงจร การนิเทศ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการขั้นปฏิบัติการ ขั้นสรุปผลการนิเทศ และนำเสนอผลการนิเทศ

3.1 ขั้นเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ การจัดทำปฏิทินการนิเทศ

3.2 ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การประชุมก่อนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การนิเทศ ลงลึก การบันทึกผลการนิเทศ

3.3 ขั้นสรุปผลการนิเทศ ประกอบด้วย การสรุปผลการนิเทศโดยผู้นิเทศ การอภิปรายผลการนิเทศ ร่วมกับครูผู้รับการนิเทศ การวิพากษ์ผลการนิเทศ

3.4 ขั้นนำเสนอผลการนิเทศ ประกอบด้วย การนำเสนอผลการนิเทศเป็นเอกสาร การนำเสนอ ผลการนิเทศในการประชุม

ซึ่งกระบวนการนิเทศแบบครบวงจรดังกล่าว สอดคล้องกับรูปแบบการนิเทศของ สัจด์ อุทรานันท์ (2530) ที่ใช้ชื่อรูปแบบว่า PIDRE ถึงแม้ว่าจะมีการ กำหนดชื่อแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันแต่โดยเนื้อหา รายละเอียดไม่มีความแตกต่างกัน และมีจุดเน้นที่ สอดคล้องกันตั้งแต่การเตรียมการนิเทศที่ต้องมีการ วางแผนการนิเทศ ที่จัดว่าเป็นขั้นตอนสำคัญส่งผลต่อ สถานศึกษา สอดคล้องกับ สุทธนู ศรีไสย์ (2549) ที่ระบุ ว่าการวางแผนการนิเทศเป็นกระบวนการสำคัญ ทำให้ ผู้นิเทศและครูผู้สอนมีกระบวนการตัดสินใจและเลือก แนวทางปฏิบัติที่ทำให้บรรลุผลตามเป้าหมาย และสอดคล้อง กับผลการศึกษาของ ฉัตรชัย เชษฐติติก (2543) เสมาวงษา (2545) และสวัสดิ์ เดชกัลยา (2550) ที่พบว่า ขั้นเตรียมการนิเทศเป็นการวางแผนการนิเทศที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกัน ทั้งนี้ กระบวนการนิเทศครบวงจร 4 ขั้นตอนนี้ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาการปฏิบัติการนิเทศของศูนย์ กศน.เขต ทั้ง 8 แห่ง ที่มีความก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ ที่พบว่า การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้นั้น ประกอบด้วย (1) การวางแผนการนิเทศ โดยการกำหนดผู้นิเทศจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้นิเทศภายใน จัดทำโครงการนิเทศที่มีองค์ประกอบของโครงการชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์การนิเทศ เนื้อหาสาระ วัน เดือน ปี การนิเทศ ระยะเวลา เครื่องมือนิเทศ การประเมินผล ผู้รับผิดชอบ ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ การพัฒนา บุคลากรผู้ให้การนิเทศ การจัดทำปฏิทินการนิเทศ (2)

กระบวนการนิเทศ ที่ประกอบด้วย ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ขั้นสรุปผลการนิเทศ และขั้นนำเสนอ ผลการนิเทศ

นอกจากนั้น จากการศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการใช้แบบสอบถาม แบบประเมินค่าตามแบบของลิเคอร์ท นั้น ผลปรากฏว่า องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศทั้ง 3 ประการ ได้แก่ วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ ต่อเนื่องไม่รู้จัก และกระบวนการ นิเทศครบวงจรการนิเทศ รวมทั้งรายละเอียดของ องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบนั้น พิจารณาจากค่า มัธยฐานอยู่ที่ระดับ 4 และ 5 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า รูปแบบดังกล่าวมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เมื่อ พิจารณาค่าความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยมและค่า มัธยฐาน อยู่ที่ระดับ 0 และพิจารณาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ มีค่าอยู่ที่ 0 กับ 1 เท่านั้น นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานในระดับสูง ควรสนับสนุนให้สถานศึกษานำรูปแบบการนิเทศการ ศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือ ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอก โรงเรียนของสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้สอดคล้องกับ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และมีความสามารถ

2. สถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้บุคลากรทุกคน รวมทั้งภาคีเครือข่ายเห็นคุณค่า ความสำคัญ และให้ความร่วมมือในการติดตามประเมินผล การดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นกลยุทธในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน โดยการนำรูปแบบ การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ไปใช้ เป็นแนวทางในการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในส่วนภูมิภาค
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

เพื่อยืนยันองค์ประกอบของรูปแบบที่ค้นพบ

3. ควรศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่ทำให้การดำเนินงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนประสบผลสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2546). *แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่มแผนงาน, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551*. กรุงเทพมหานคร: เอกพิมพ์ไท จำกัด.
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- จรัสณา สุตานิช. (2538). *แนวโน้มการนิเทศการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า 2547*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย เชษฐดิolk. (2543). *การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2547). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์.
- ชาญวิทย์ จักรไชย. (2542). *ศึกษาการปฏิบัติการนิเทศของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอในจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2533). *การจัดการศึกษานอกระบบ*. เอกสารประกอบการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช สาขาศึกษาศาสตร์ นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์. (2534). *การดำเนินงานการนิเทศภายในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. เอกสาร สน. หมายเลข 1/2534
- ภาวินี ยมดำ. (2539). *สภาพการปฏิบัติงานด้านการนิเทศในโรงเรียน ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนัส ปานขาว. (2536). *การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น: กรณีศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ. (2540). “การนิเทศปี ค.ศ.2000: บทสรุปจากการประชุมระดับภูมิภาคเอเชีย” *รวมบทความการศึกษา* นอกโรงเรียน เล่มที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2541). *การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไอเดียร์ สแควร์.
- สุนงา พรหมบุญ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไอเดียร์ สแควร์.
- สุทธู ศรีไสย์. (2549). *หลักการนิเทศการศึกษา*. ม.ป.ท.
- สัจ อูทรานนท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และการปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สวัสดิ์ เดชกัลยา. (2550). *การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครนายก*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เสมา วงษา. (2545). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ปีงบประมาณ 2547*. กรุงเทพมหานคร: รังสีการพิมพ์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). *แนวทางการนิเทศ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: รังสีการพิมพ์.
- Glickman, C.D. (2004). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach*. (6 th.ed). Boston: Allyn & Bacon.